

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos švietimo,
mokslo ir sporto ministro
2022 m. balandžio 19 d.
įsakymu Nr. V-585

**2022–2026 M. MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR EKSPERIMENTINĖS PLĖTROS PROGRAMA
„BENDRINĖS LIETUVIŲ KALBOS FUNKCIONAVIMO VISUOMENĖJE POLINKIŲ IR
MODERNIŲ SKAITMENINIŲ LEKSIKOGRAFINIŲ SPRENDINIŲ PLĖTRA“**

1. 2022–2026 m. mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros programos „Bendrinės lietuvių kalbos funkcionavimo visuomenėje polinkių ir modernių skaitmeninių leksikografinių sprendinių plėtra“ (toliau – programa) vykdytojas – Lietuvių kalbos institutas.

2. Programos tikslas – kompleksiskai tirti bendrinės lietuvių kalbos funkcionavimą visuomenėje, kurti, taikyti ir plėtoti inovatyvias įvairių kalbos lygmenų tyrimo metodologijas ir modernius skaitmeninius leksikografinius sprendinius, įvertinant globalizaciją, lietuvių kalbos plėtros skaitmeninėje terpėje ir kalbos technologijų pažangą bei Europos Sąjungos integracijos procesų nulemtą kitų kalbų poveikį lietuvių kalbai.

3. Programos uždaviniai:

1. Atlikti teorinius ir taikomuosius įvairių bendrinės lietuvių kalbos sričių leksikos – bendrosios leksikos, terminijos, neologijos ir kt. – tyrimus, išryškinant leksinį, struktūrinį, semantinį, sociolingvistinį, etnolingvistinį ir kt. aspektus bei slinktis; kurti modernius skaitmeninius išteklius.

2. Atlikti variantiškų lietuvių kalbos fonetikos ir fonologijos reiškinių ir procesų tyrimus, taikant inovatyvias šiuolaikinės bendrinės lietuvių kalbos garsyno tyrimo metodologijas ir išryškinant garsų akustinių bei artikuliacinių požymių pokyčius kalbos sraute, bendrinės tarties polinkius ir prielaidas.

3. Atlikti bendrinės lietuvių kalbos vartosenos ir jos pokyčių tyrimus, remiantis sistetine ortografinio (rašybos), gramatinio (morfologijos ir sintaksės) lygmens reiškinių stebėseną ir kritine analize, nagrinėti šių lygmenų kalbos normų variantiškumą ir vartosenos santykį su normomis.

4. Metodologinis tyrimų pagrindimas

1. Pagal 1-ą programos uždavinį teoriniai ir taikomieji įvairių bendrinės lietuvių kalbos sričių leksikos tyrimai bus atliekami išryškinant leksinį, struktūrinį, semantinį, sociolingvistinį, etnolingvistinį ir kt. aspektus bei slinktis.

1.1. Visapusiškam bendrinės lietuvių kalbos leksikos tyrimui svarbūs šiuolaikinės bei istorinės leksikografinės medžiagos (sisteminių duomenų) tyrimai, taip pat kognityvinės semantikos bei derinant kognityvinį ir struktūralistinį požiūrį atlikti tyrimai. Pasirinkti konceptai ir (ar) žodžių grupės semantikos sąsajos su leksiniu junglumu bus tiriami remiantis tekstynais, aiškinamaisiais žodynais, lietuvių ir kitų kalbų žodžių prasmių tinklais (pvz., <http://wordnetweb.princeton.edu/perl/webwn>, <https://ekalba.lt/zodziu-prasmiu-tinklas/>) ir kitais dabartinės rašytinės kalbos šaltiniais. Šiuolaikinės bei istorinės leksikografinės medžiagos tyrimai papildomai bus plėtojami kognityvinės etnolingvistikos aspektu. Bus tiriami ir aprašomi kultūriniai konceptai, vertybės ir antivertybės, stereotipai, atliekama semantinė pasirinktų sąvokų analizė, leidžianti kalbėti apie istoriją, visuomeninę patirtį, naujai ją perskaityti ir naujai interpretuoti. Analizuojant pasirinktus konceptus bus remiamasi skirtingų diskursų duomenimis, kurie leis išryškinti konceptų reikšmių skirtingus niuansus. Ši konceptų analizė tiek savo objektu, tiek metodika išplės kognityvinės semantikos tyrimų lauką ir bus aktuali plėtojant

esamus modernius lietuvių kalbos išteklius (pvz., papildant Žodžių prasmių tinklą, <https://ekalba.lt/zodziu-prasmiu-tinklas/>).

Iki 2022 m. internete paskelbta 127 autoriniai lankai (toliau – aut. l.) „Bendrinės lietuvių kalbos žodyno“ (prieiga internete: <https://ekalba.lt/bendrinės-lietuvių-kalbos-zodynas/>). Tęsiant pradėtus darbus ir rengiant naujas žodyno dalis leksika bus tiriama atsižvelgiant į nuolat kintančią kalbos padėtį, naujus visuomenės bei prestižinės kalbos vartojimo poreikius, į naujausius bendrinės kalbos tyrimo, norminimo rezultatus, paskelbtą ar kitaip pareikštą kitų žodynų bei kuriamų šio žodyno tekstų kritiką ir kt. Analizuojant leksikos duomenis, tiriant žodžių semantinę struktūrą, leksinių reikšmių slinktis bus toliau taikomi tradiciniai metodai – tiriami žodžių sintagminiai ir paradigmniai ryšiai, stilistiniai, gramatiniai ypatumai, tarpusavyje siejami sinonimai, antonimai, tiriamas ir aprašomas sintaksinis valentingumas ir kt. Šie metodai bus derinami su moderniomis metodologinėmis inovacijomis – bus atsižvelgiama į žodžių prasmių tinklų duomenis (tiriant hiponimų ir hiperonimų, meronimų ir holonimų ryšius). Į reikšmę ir toliau bus stengiamasi žiūrėti kaip į konstrukta, kaip tam tikros kategorijos prototipo atspindį (laikantis šio požiūrio ir anksčiau buvo apibrėžiami augalų, gyvūnų ir pan. leksinių semantinių grupių žodžiai). Taikant anksčiau minėtus tradicinius metodus, bus atsižvelgiama ir į naujausius kognityvinius tyrimus, kur įmanoma pritaikant įvairių konceptų analizės rezultatus ir pan. Ypatingą dėmesį numatoma skirti duomenų atrankai ir klasifikacijai. Iliustracijose bus pateikiami kuo įvairesni žodžių vartojimo kontekstai, taip siekiant parodyti semantinę ir sintaksinę žodžio junglumą, probleminius kirčiavimo atvejus ir kt. Sistemiškas šiuolaikinės norminės leksikos vaizdas bus atspindėtas elektroniniame „Bendrinės lietuvių kalbos žodyne“ (prieiga internete: <https://ekalba.lt/bendrinės-lietuvių-kalbos-zodynas/>).

1.2. Šiuo programos uždaviniu siekiama užtikrinti ir nuoseklią lietuvių terminijos dabarties bei istorijos tyrimų tęstinumą ir plėtoti bei atnaujinti terminologijos mokslinį diskursą. Tekstynų lingvistikos, kognityvinės terminologijos metodų, kalbos technologijų (*Sketch Engine*, *AntConc* ir kt.) taikymas leidžia naujai pažiūrėti į terminų kūrimą, vartoseną, terminologijos principus ir tradicinės terminologijos postulatus bei nuostatas. Sistemine terminų analizė ir interpretacija padės atskleisti terminų kūrimo modelius ir tendencijas, motyvacijos schemas. Kognityvinės terminologijos (kognityvinio modeliavimo) metodais (lietuvių terminologijoje taikyti L. Rutkienės (2021) bus siekiama nustatyti konceptus, aktualizuojamus įvardijant sąvokas. Nemažai dėmesio planuojama skirti terminų vartosenai, terminologiniam varijavimui – būtent tokie tyrimai užima centrinę padėtį lingvistinėje Europos terminologijoje.

Taip pat numatoma tirti ir terminų apibrėžtis, kurios iki šiol lietuvių kalbotyroje tyrinėtos minimaliai. Apibrėžčių tyrimas turi ne tik mokslinę (klasifikavimas, polinkiai, mokslo ir teisės aktų terminų apibrėžčių skirtybės), bet ir praktinę vertę – tikimasi, kad padėtų sričių specialistams, rašantiems terminų apibrėžtis, aiškiai nusakyti apibrėžiamos sąvokos turinį ir atskleisti esminius požymius.

Svarbūs ir istoriniai atskirų sričių terminijos tyrimai, kaip pagrindas numatant dabartinės terminijos plėtrą ir vertinant jos kryptis. Taigi planuojama integruoti tiek dabarties, tiek istorinės terminijos tyrimus, kad galima būtų įvertinti atskirų sričių terminų sistemų ir (ar) mikrosistemų raidą, esamą padėtį ir ateities tendencijas, kreipiant dėmesį ir į terminų funkcionavimą vartosenoje, ir į jų fiksavimą. Moksliniai tyrimai bus atliekami remiantis tokiais svarbiausiais terminų šaltiniais: tekstai (mokslo straipsniai, vadovėliai, teisės aktai, interneto svetainės ir kt.), tekstynai, terminų žodynai ir terminologinių duomenų bazės (Lietuvos Respublikos terminų bankas, Europos Sąjungos terminologijos duomenų bazė (toliau – IATE) ir kt.) ir (ar) ontologijos.

1.3. Teoriniai ir taikomieji neologijos tyrimai bus atliekami siekiant nustatyti svarbiausius naujosios lietuvių kalbos leksikos atsiradimo, funkcionavimo vartosenoje ir raidos polinkius. Programoje apimami trys pagrindiniai naujažodžių tyrimo aspektai: struktūrinis, semantinis ir sociolingvistinis. Taikant sinchroninės žodžių darybos, morfeminės ir semantinės analizės ir kt. metodus bei atsižvelgiant į naujausius teorinius užsienio darybininkų darbus, bus nagrinėjamas

leksinių ir semantinių naujadarų skirties klausimas, gilinamasi į hibridinės naujažodžių darybos ir morfemikos (tarp jų ir kontaminacijos) problemas. Elektroninio diskurso analizės metodu bus tiriamos kalbos vartotojų nuostatos dėl naujažodžių. Neologijos tyrimai bus atliekami analizuojant naujausius leksikos duomenis, atliekant tikslinę vartosenos stebėseną. Numatoma remtis nuolat atnaujinamu skaitmeniniu ištekliumi – Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynu (prieiga internete: <https://ekalba.lt/naujazodziai>), kuriame iki 2022 m. leksikografiškai aprašyta daugiau kaip 6 tūkst. naujažodžių (naujųjų skolinių, vertinių, naujadarų, naujų žodžių reikšmių), taip pat interneto vartosenos duomenimis.

2. Pagal programos 2-ą uždavinį, derinant tradicinius lietuvių fonologijos mokyklos ir naujus objektyviusius (instrumentinius, statistinius) ir subjektyviusius (audicinius, perceptyvinius) metodus, įvairiose pozicijose bus tiriami ir aprašomi aktualūs bendrinės lietuvių kalbos fonetikos ir fonologijos relevantiniai ir nerelevantiniai reiškiniai bei procesai, pagrindinį dėmesį skiriant garsų koartikuliacijai (progresyvinei regresyvinei ir kt.), antrinei balsių ir priebalsių artikuliacijai (apima labializaciją, palatalizaciją, veliarizaciją ir kt.) ir kitiems garsų sąveikos ypatumams. Tyrimais siekiama fiksuoti ir analizuoti įvairuojančius kirčiavimo ir tarties atvejus, nustatyti lietuvių bendrinės tarties polinkius, išryškinti akustinių ir artikuliacinių požymių niveliaciją natūraliame kalbos sraute, tirti garsų atpažinimą atliekant perceptyvinius eksperimentus ir kt. Eksperimentiniai garsų tyrimai bus atliekami su visame pasaulyje naudojamomis kompiuterinėmis garsų analizės programomis *Praat* ir *WaveSurfer*, gauti rezultatai apdorojami statistinėmis programomis *Microsoft Excel* ir *SPSS*.

3. Pagal 3-ą programos uždavinį bus atliekama sisteminė ortografinė (rašybos) ir gramatikos (morfologijos ir sintaksės) lygmenis apimančių kalbos reiškinų stebėseną, kritinė analizė ir interpretacija.

Stebėseną bus orientuota į skirtingas bendrinės kalbos vartojimo sritis (publicistiką, elektroninį diskursą, mokslo, mokslo populiarinimo, administracinę kalbą ir kt.) ir leis išryškinti vartosenos požiūriu aktualiausius ir problemiškausius ortografijos ir gramatikos lygmenų reiškinus, o šių reiškinų analizė, grindžiama šiuolaikiniais teoriniais ir metodologiniais principais, leis nustatyti jų santykį su kodifikuotomis bendrinėmis kalbos normomis, operatyviai reaguoti į norminamajame darbe ir visuomenėje kylantį naujų kalbos reiškinų mokslinio vertinimo poreikį ir taip prisidėti prie kalbos norminimo efektyvinimo ir mokslinio pagrįstumo. Kartu tokie tyrimai užtikrins bendrinės kalbos tyrimų tęstinumą.

Ortografijos ir gramatikos (morfologijos ir sintaksės) lygmenis apimančių kalbos reiškinų stebėjimas ir analizė išryškins šiuose lygmenyse vykstančių procesų bei reiškinų sinergiją, o tai leis įvertinti lietuvių bendrinės kalbos padėtį XXI a. pradžioje, globalizacijos ir ES integracijos procesų sąlygomis, juolab kad atliekant analizę išskirtinis dėmesys bus skiriamas lietuvių kalbos patiriamam kitų kalbų poveikiui. Jį leis nustatyti tiek stebimų naujų kalbos reiškinų vertinimas anglų bei kitų kalbų požiūriu, tiek gretinamoji tekstų analizė (pvz., anglų kalba parengtų ir į lietuvių kalbą išverstų ES teisės aktų kalbos analizė).

5. Tyrimų etapai ir jų charakteristika

Programą numatyta vykdyti toliau pateiktais etapais.

5.1. Parengiamieji darbai. Šio etapo metu numatyta vykdyti:

5.1.1. Pagal pirmą uždavinį:

– pagrindinių leksikos tyrimams skirtų teorinių nuostatų metodikos pasirinkimas, įvertinimas ir pritaikymas;

– naujausių (ir atnaujintų) Lietuvos ir užsienio kalbos technologijų priemonių identifikavimas ir jų tinkamumo leksikos tyrimams įvertinimas;

– esamų sinsetų Žodžių prasmų tinkle analizė ir naujų sinsetų įtraukimo galimybių įvertinimas.

5.1.2. Pagal antrą uždavinį:

– susipažinimas su naujausiais Lietuvos ir užsienio eksperimentinės fonetikos darbais, naujausių garsų tyrimų metodikų įvertinimas ir pritaikymas iškeltiems uždaviniams įgyvendinti.

5.1.3. Pagal trečią uždavinį:

– pagrindinių teorinių nuostatų, tiriamųjų aspektų ar tyrimo metodikos pasirinkimas ir jų tinkamumo ortografijos ir gramatikos tyrimams įvertinimas.

5.2. Duomenų kaupimas ir tvarkyba (medžiagos rinkimas, duomenų registravimas, pirminių duomenų pateikimas, trūkstamos medžiagos pildymas, antrinių duomenų rinkimas ir kt.):

5.2.1. Pagal pirmą uždavinį numatoma:

– remiantis šiuolaikiniu elektroniniu diskursu, rašytiniais ir sakytiniais šaltiniais, rinkti ir klasifikuoti leksikos duomenis semantikos, leksikografijos, neologijos, terminologijos ir kt. tyrimams;

– remiantis šiuolaikiniu elektroniniu diskursu rinkti ir klasifikuoti leksikos duomenis šiuolaikiniam skaitmeniniam ištekliui „Bendrinės lietuvių kalbos žodynui“;

– remiantis šiuolaikiniu elektroniniu diskursu bei rašytiniais ir sakytiniais šaltiniais rinkti ir klasifikuoti naujausius leksikos duomenis Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynui;

– remiantis šiuolaikiniu elektroniniu diskursu bei rašytiniais šaltiniais atrinkti medžiagą galimiems naujiems sinsetams sudaryti (Žodžių prasmių tinklas).

5.2.2. Pagal antrą uždavinį numatoma:

– natūralios sakytinės kalbos, dirbtinių CVC, VCV (čia C – priebalsis, V – balsis, pvz.: *mim, imi...*) ir kt. tipo sintagmų įrašymas eksperimentiniams garsų tyrimams;

– tinkamų įrašų atranka iš rengiamos Dabartinių baltų kalbų garsų duomenų bazės;

– stimulų rengimas perceptyviniams (atpažinimo) eksperimentams.

5.2.3. Pagal trečią uždavinį numatoma:

– remiantis šiuolaikiniu elektroniniu ir rašytiniu diskursu atlikti ortografinių ir gramatinių reiškinių stebėseną, t. y. rinkti ir kaupti probleminius ir naujus bendrinės kalbos vartosenos atvejus;

– rinkti ir kaupti varijuojančius ortografinius ir gramatinius reiškinius, kurių realioji vartoseną neatitinka kodifikuotosios normos.

5.3. Kokybinė kalbos duomenų analizė, atliekama tradiciniais ir naujais metodais ir įrankiais.

5.3.1. Pagal pirmą uždavinį numatoma:

– derinant kognityvinius, struktūralistinius ir etnolingvistinius metodus analizuoti kultūrinius konceptus ir (ar) žodžių grupes ir kt.;

– atlikti leksikos duomenų semantinę analizę, teikti rekomendacijas dėl atitinkamų žodžių vertinimo, vartojimo ir jų pateikimo žodynuose, duomenynuose, Žodžių prasmių tinkle ir kt.;

– rengiant „Bendrinės lietuvių kalbos žodyną“ vykdyti vartosenos, įtrauktinų terminų analizę, reikšmių identifikavimą, kodifikuotų formų ir leksemų nustatymą, pateikimą, kirčiavimą ir pan.; atsižvelgiant į tai parengti žodyno tekstus;

– analizuoti ir interpretuoti įvairių mokslo sričių terminų kūrimo (darybos, terminologizacijos ir kt.) modelius, tendencijas ir motyvaciją;

– nagrinėti terminų vartosenos ir tvarkybos polinkius (terminologinis variavimas, lietuviškos ir skolintinės terminijos santykis ir kt.);

– nagrinėti terminijos raidos ir kaitos klausimus (neįsigalėjimo veiksniai ir kt.), aiškintis dabartinės terminijos plėtros kryptis;

– atlikti terminų apibrėžčių analizę pagal modelius;

– taikant sinchroninės žodžių darybos, morfeminės ir semantinės analizės ir kt. metodus nagrinėti leksinių ir semantinių naujadarų skirties, hibridinės naujažodžių darybos ir morfemikos (tarp jų ir kontaminacijos) klausimus;

– elektroninio diskurso analizės metodu tirti kalbos vartotojų nuostatas dėl naujažodžių, atlikti naujausių leksikos duomenų analizę;

– rengiant Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyną atlikti naujažodžių kilmės ypatybių, naujų žodžių darybos polinkių, žodžių reikšmių pokyčių, naujažodžių funkcionavimo ypatumų ir kt. analizę.

5.3.2. Pagal antrą uždavinį numatoma:

– remiantis garsų analizės programomis *Praat* ir *WaveSurfer*, taip pat statistinėmis programomis *Microsoft Excel* ir *SPSS* identifikuoti garsus kalbos sraute, tirti jų relevantinį ir nerelavantinį variantiškumą (kokybinius ir kiekybinius alofonus), pastoviuosius ir kintamus akustinius ir artikuliacinius požymius;

– lyginti natūralios sakininės kalbos ir dirbtinėse sintagmose išstartų garsų akustinius ir artikuliacinius požymius;

– remiantis stimulų metodu (D. P. Pisoni, J. Taperte ir kt. tyrimais) atlikti įvairiose CVC, VCV ir kt. pozicijose išstartų priebalsių perceptyvinius (atpažinimo) eksperimentus.

5.3.3. Pagal trečią uždavinį numatoma:

– derinant elektroninio diskurso, semantinės analizės, kognityvinius, struktūralistinius, tipologinius, valentingumo ar kt. metodus ir principus analizuoti stebėsenos pagrindu kaip aktualiausius nustatytus ortografijos ir gramatikos lygmenų reiškinius;

– lyginamosios analizės būdu aktualiausius varijuojančius ortografijos ir gramatikos lygmenų reiškinius lyginti su kodifikuotomis bendrinės kalbos normomis, nustatyti vartosenos ir normų santykį ir vertinti kitų kalbų įtaką tiriamiesiems reiškiniams;

– įvertinus varijuojančius ortografijos ir gramatikos lygmenų kalbos reiškinius normų ir kitų kalbų įtakos požiūriu, teikti norminamajai veiklai ir visuomenei aktualias rekomendacijas dėl naujų kalbos reiškinių vertinimo ir vartojimo.

5.4. Apibendrinimas (išvados, prognozės, rekomendacijos ir kt.):

5.4.1. Pagal pirmą uždavinį bus moksliai įvertinti ir apibendrinti bendrinės lietuvių kalbos sričių leksikos – bendrosios leksikos, terminijos, neologijos ir kt. – tyrimai, kurie bus paskelbti mokslo monografijose ar studijose, mokslo (ir sklaidos) straipsniuose.

Naujai parengtos „Bendrinės lietuvių kalbos žodyno“ dalys, apsvaistytos Valstybinėje lietuvių kalbos komisijoje (toliau – VLKK) (po VLKK skirtų recenzentų atsiliepimų), paskelbtos išteklių sistemoje „E. kalba“ (prieiga internete: <https://ekalba.lt/>).

Sukaupti, išanalizuoti ir išteklių sistemoje „E. kalba“ (prieiga internete: <https://ekalba.lt/>) paskelbti Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyno įrašai; papildytas Žodžių prasmų tinklas (prieiga internete: <https://ekalba.lt/zodziu-prasmiu-tinklas/>).

5.4.2. Pagal antrą uždavinį bus moksliai įvertinti ir apibendrinti lietuvių kalbos fonetikos ir fonologijos tyrimai, kurie atsispindės mokslo straipsniuose.

5.4.3. Pagal trečią uždavinį bus įvertinta dabartinė bendrinės kalbos vartosenos, išryškinti pagrindiniai ortografijos ir gramatikos lygmenų vartosenos polinkiai, dėsningumai ir pokyčiai XXI a. pradžioje; pateiktos visuomenei ir norminamajai veiklai aktualios rekomendacijos dėl varijuojančių kalbos normų kodifikacijos ar jos tikslinimo. Mokslinė veikla atsispindės mokslo studijose, mokslo (ir sklaidos) straipsniuose.

Tyrimų rezultatų sklaida bus nuolat vykdoma tarptautinėse ir nacionalinėse mokslo konferencijose bei seminaruose. Tyrimus numatoma populiarinti kultūrinėje ir profesinėje spaudoje, sakininėje ir rašytinėje žiniasklaidoje, viešose paskaitose visuomenei.

6. Detalus įgyvendinimo planas, kuriame numatomas skirtų lėšų preliminarus paskirstymas uždaviniams vykdyti

2022–2024 m. detalus darbo planas

1. Vykdyti pirmą uždavinį numatyta:

– mokslo monografijų semantikos ir istorinės terminologijos tyrimų temomis rašymas:

- mokslo monografija spalvų pavadinimų semantikos tema (~5 aut. l. iš 8 aut. l.);
- mokslo monografija tarpukario (1918–1940) lietuvių medicinos terminijos tema (~4 aut. l. iš 8 aut. l.).

– mokslo studijų neologijos ir dabartinės terminologijos tyrimų temomis rašymas:

- mokslo studija pagrindinių lietuvių kalbos naujadaros bruožų tema (~1,5 aut. l. iš 2 aut. l.);

- mokslo studija lietuvių kalbos naujažodžių elektroninėje komunikacijoje tema (~3 aut. l. iš 4 aut. l.);
- mokslo studija leksinių ir semantinių naujadarų Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne tema (~2 aut. l.);
- mokslo studija terminų apibrėžčių tema (~2 aut. l. iš 4 aut. l.);
- mokslo studija įvardijamojo terminologinio varijavimo tema (~ 3 aut. l. iš 4 aut. l.).
- programoje numatytomis temomis mokslo straipsnių rašymas ir skelbimas recenzuojamuose Lietuvos ir užsienio šalių mokslo leidiniuose (ne mažiau kaip 35 vnt.);
 - programoje numatyto taikomojo mokslo darbo – „Bendrinės lietuvių kalbos žodyno“ – rengimas (apie 45 aut. l.);
 - programoje numatyto taikomojo mokslo darbo – Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyno – rengimas (apie 9 aut. l.);
 - programoje numatyto Žodžių prasmių tinklo pildymas naujais sinsetais (~300 įrašų).

2. Vykiant programos antrą uždavinį numatyta:

- programoje numatytomis temomis mokslo straipsnių rašymas ir skelbimas recenzuojamuose Lietuvos ir užsienio šalių mokslo leidiniuose (ne mažiau kaip 4 vnt.).

3. Vykiant programos trečią uždavinį numatyta:

- mokslo studijų dabartinės lietuvių kalbos vartojimo klausimais rašymas:
 - mokslo studija aktualiais dabartinės gramatinio lygmens vartosenos klausimais (~3 aut. l. iš 4 aut. l.);
 - mokslo studija administracinės lietuvių kalbos gramatinio lygmens pokyčių klausimais (~2 aut. l. iš 4 a. l.);
 - programoje numatytomis temomis mokslo straipsnių rašymas ir skelbimas recenzuojamuose Lietuvos ir užsienio šalių mokslo leidiniuose (ne mažiau kaip 3 vnt.).
- 2022–2024 m. taip pat planuojama:
- perskaityti ~40 mokslo ir mokslo populiarinimo pranešimų konferencijose ir seminaruose bei viešuosiuose renginiuose Lietuvoje ir užsienyje lietuvių ir užsienio kalbomis;
 - paskelbti mokslo sklaidos publikacijų – ne mažiau kaip 12;
 - surengti tarptautinę mokslinę konferenciją ir mokslinius seminarus.

2025–2026 m. detalus darbo planas

1. Vykiant programos pirmą uždavinį numatyta:

- mokslo monografijų semantikos ir istorinės terminologijos tyrimų temomis rašymas:
 - mokslo monografija spalvų pavadinimų semantikos tema (~3 aut. l. iš 8 aut. l.);
 - mokslo monografija tarpukario (1918–1940) lietuvių medicinos terminijos tema (~4 aut. l. iš 8 aut. l.);
- mokslo studijų neologijos ir dabartinės terminologijos tyrimų temomis rašymas:
 - mokslo studija pagrindinių lietuvių kalbos naujadaros bruožų tema (~0,5 aut. l. iš 2 aut. l.);
 - mokslo studija lietuvių kalbos naujažodžių elektroninėje komunikacijoje tema (~1 aut. l. iš 4 aut. l.);
 - mokslo studija terminų apibrėžčių tema (~2 aut. l. iš 4 aut. l.);
 - mokslo studija įvardijamojo terminologinio varijavimo tema (~1 aut. l. iš 4 aut. l.);
- programoje numatytomis temomis mokslo straipsnių rašymas ir skelbimas recenzuojamuose Lietuvos ir užsienio šalių mokslo leidiniuose (ne mažiau kaip 22 vnt.);
 - programoje numatyto taikomojo mokslo darbo – „Bendrinės lietuvių kalbos žodyno“ – rengimas (apie 25 aut. l.);
 - programoje numatyto taikomojo mokslo darbo – Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyno – rengimas (apie 6 aut. l.);
 - programoje numatyto Žodžių prasmių tinklo pildymas naujais sinsetais (~200 įrašų).

2. Vykiant programos antrą uždavinį numatyta:

– programoje numatytomis temomis mokslo straipsnių rašymas ir skelbimas recenzuojamuose Lietuvos ir užsienio šalių mokslo leidiniuose (ne mažiau kaip 3 vnt.).

3. Vykdytą programos trečią uždavinį numatyta:

- mokslo studijų dabartinės lietuvių kalbos vartojimo klausimais rašymas:
 - mokslo studija aktualiais dabartinės gramatinio lygmens vartosenos klausimais (~1 aut. l. iš 4 aut. l.);
 - mokslo studija administracinės lietuvių kalbos gramatinio lygmens pokyčių klausimais (~2 aut. l. iš 4 a. l.);
 - programoje numatytomis temomis mokslo straipsnių rašymas ir skelbimas recenzuojamuose Lietuvos ir užsienio šalių mokslo leidiniuose (ne mažiau kaip 3 vnt.).
- 2025–2026 m. taip pat planuojama:
- perskaityti ~30 mokslo ir mokslo populiarinimo pranešimų konferencijose ir seminaruose bei viešuosiuose renginiuose Lietuvoje ir užsienyje lietuvių ir užsienio kalbomis;
 - paskelbti mokslo sklaidos publikacijų (ne mažiau kaip 8);
 - surengti tarptautinę mokslinę konferenciją ir mokslinį seminarą.

Programos uždaviniai ir preliminarios lėšos 2022–2026 m. (1 554.9 tūkst. Eur)

Programos uždavinio pavadinimas	Etatai	Preliminarios lėšos
1 uždavinys. Dabartinės lietuvių kalbos leksikos tyrimas, skaitmeninių išteklių pildymas	Vyriausieji mokslo darbuotojai – 5 (3 – po 1 et.; 1 – 0,5 et.; 1 – 0,25 et.) Vyresnieji mokslo darbuotojai – 6 (3 po 1 et.; 2 po 0,5 et.; 1 – 0,25 et.) Mokslo darbuotojai – 5 (2 – po 1 et.; 3 – po 0,5 et.) Jaunesnieji mokslo darbuotojai – 2 (1 – 1 et.; 1 – 0,5 et.)	1268.90 tūkst. Eur
2 uždavinys. Lietuvių kalbos fonetikos ir fonologijos reiškinių ir procesų tyrimas	Vyresnieji mokslo darbuotojai – 1 (1 et.)	94.00 tūkst. Eur
3 uždavinys. Bendrinės kalbos vartosenos ir jos pokyčių tyrimas	Vyriausieji mokslo darbuotojai – 1 (0,5 et.) Vyresnieji mokslo darbuotojai – 2 (po 0,5 et.) Mokslo darbuotojai – 1 (0,5 et.)	192.00 tūkst. Eur
	Iš viso: 16 et.	1 554.90 tūkst. Eur

7. Numatomi rezultatai:

Sėkmingai įvykdžius pirmą uždavinį bus:

- 1) Ištyrus pasirinktus (kultūrinius) konceptus, sąvokas ir (ar) žodžių grupes, išplėstas semantikos tyrimų lauką, aktualus ne tik teoriniams, bet ir praktiniams darbams, t. y. plėtojant esamus ir išvestinius modernius lietuvių kalbos išteklius, pvz., Žodžių prasmių tinklą ir kt.
- 2) Atsižvelgus į naujus visuomenės ir prestižinės kalbos vartojimo poreikius, į naujausius bendrinės kalbos tyrimo, norminimo rezultatus ir pan., suredaguotos ir paskelbtos „Bendrinės lietuvių kalbos žodyno“ dalys.
- 3) Nustatytos ir įvertintos lietuvių terminokūros, terminų apibrėžimo, vartosenos ir raidos tendencijos; išplėtoti dabartinės ir istorinės terminijos tyrimai, kokybiškai atnaujintas mokslinis terminologijos diskursas.
- 4) Nustatyti svarbiausi naujosios lietuvių kalbos leksikos atsiradimo, funkcionavimo vartosenoje ir raidos polinkiai, parengta ir paskelbta naujų duomenų Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne.

Sėkmingai įvykdžius antrą uždavinį bus:

- 1) Nustatyti lietuvių bendrinės tarties polinkiai, išryškinta lietuvių kalbos garsų akustinių ir artikuliacinių požymių niveliaciją kalbos sraute.
- 2) Išplėtoti lietuvių kalbos garsyno instrumentiniai ir perceptyvieniai tyrimai.

Sėkmingai įvykdžius trečią uždavinį bus:

- 1) Nustatyti įvairiais aspektais ir lygmenimis tirtos bendrinės kalbos vartosenos pokyčiai ir tendencijos.
- 2) Nauji kalbos reiškiniai įvertinti kalbos normų požiūriu, pateiktos visuomenei ir kalbos norminamajai veiklai aktualios rekomendacijos dėl kalbos reiškinių vartojimo ir kodifikacijos tikslinimo.

8. Rezultatų sklaidos priemonės (rezultatų skelbimas, viešinimas ir populiarinimas):

- 8.1. Programos tematika paskelbta monografijų, studijų – ne mažiau kaip 9;
- 8.2. Programos tematika paskelbta straipsnių recenzuojamuose Lietuvos ir užsienio šalių mokslo leidiniuose – ne mažiau kaip 70;
- 8.3. Paskelbta „Bendrinės lietuvių kalbos žodyno“ autorinių lankų – ne mažiau kaip 70 aut. l. (bus prieinamas išteklių sistemoje „E. kalba“, <https://ekalba.lt/>);
- 8.4. Paskelbta Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyno autorinių lankų – ne mažiau kaip 15 aut. l. (bus prieinamas išteklių sistemoje „E. kalba“, <https://ekalba.lt/>);
- 8.5. Paskelbti nauji Žodžių prasmų tinklo sinsetai – ne mažiau kaip 500 įrašų (bus prieinamas išteklių sistemoje „E. kalba“, <https://ekalba.lt/>);
- 8.6. Programos tematika paskelbta mokslo sklaidos publikacijų – ne mažiau kaip 20;
- 8.7. Perskaityta pranešimų tarptautinėse mokslo konferencijose – ne mažiau kaip 20;
- 8.8. Perskaityta pranešimų mokslinėse konferencijose ar seminaruose – ne mažiau kaip 50;
- 8.9. Suorganizuota tarptautinių mokslinių konferencijų – ne mažiau kaip 2;
- 8.10. Suorganizuota mokslinių seminarų – ne mažiau kaip 3.

Programoje dirbantys mokslininkai supažindins visuomenę su naujais tyrimais, pristatydami juos populiarinamuosiuose straipsniuose rašytinėje žiniasklaidoje, televizijos ir radijo laidose, viešose paskaitose, skirtose mokytojams, mokiniams, aukštųjų mokyklų dėstytojams bei studentams, redaktoriams, vertėjams ir kt.

9. Programai vykdyti skirtos lėšos 1 554 900,00 Eur (vienas milijonas penki šimtai pekiasdešimt keturi tūkstančiai devyni šimtai eurų)

	2022 m.	2023 m.	2024 m.	2025 m.	2026 m.	Visai programai (Eur)
Programai skirtos lėšos	311 000	311 000	311 000	311 000	310 900	1 554 900

10. Programos vadovas skelbiamas Instituto interneto svetainėje www.lki.lt